

OBRES EN PREMSA

COL·LECCIÓ POPULAR
DELS CONEIXEMENTS INDISPENSABLES

L'ARQUITECTURA ROMANICA, per J. PUIG
I CADAFÀLCH, Membre de l'Institut i President
de la Mancomunitat de Catalunya.

LA CIENCIA DE LA CULTURA, per EUGENI
D'ORS. Membre de l'Institut i Director d'Ins-
trucció pública.

L'ANTIGA POESIA CATALANA, per JAUME
MASSÓ I TORRENTS, Membre de l'Institut.

COL·LECCIÓ POPULAR
DE LITERATURES MODERNES

AUZIAS MARC. — POESIES SELECTES.

BERNAT METGE. — EL SOMNI.

MUNTANER. — CRÓNICA.

RUSKIN. — ANTOLOGIA.

LEOPARDI — POESIES.

MINERVA

PRIMERA SÈRIE

COL·LECCIÓ POPULAR DELS
CONEIXEMENTS INDISPENSABLES

VOL. XXX

50 cènts.

COM ÉS FET UN DIARI

PER

J. MORATÓ I GRAU

REDACTOR EN CAP DE «LA VEU DE CATALUNYA»

MINERVA

OBRES PUBLICADES

PRIMERA SÈRIE

COL·LECCIÓ POPULAR DELS CONEIXEMENTS INDISPENSABLES
DIRIGIDA PEL CONSELL DE PEDAGOGIA DE LA
DIPUTACIÓ DE BARCELONA

1 - <i>Oceanografia</i> , per J. Maluquer.	17 - <i>Frases Famoses</i> , per Lluís Segalà i Estadella.
2 - <i>Resum de Geografia d'Europa</i> , per Joan Palau Vera.	18 - <i>Lingüística</i> , per Ll. Nicolau d'Olwer.
3 - <i>Nocions de Liturgia Cristiana</i> , per J. Tarré, prevere.	19 - <i>Floricultura i Arboricultura</i> , per Georges T. Grignan. Traducció de Vicents Nubiola.
4 - <i>Resum d'Astronomia</i> , per E. Fontserè.	20 - <i>Com s'ordena i cataloga una Biblioteca</i> , per Jordi Rubió.
5 - <i>El Radi</i> , per Esteve Terrades.	21 - <i>La Política Contemporània (1848-1900)</i> , per Manuel Raventós.
6 - <i>La Neurosi i els Neuròtics</i> , per J. Alzina i Melis.	22 - <i>Del Vestit i de la seva Conservació</i> , per Rosa Sensat.
7 - <i>Una visita al Museu de Barcelona</i> , per J. Folch i Torres.	23 - <i>Escriptors Estrangers Contemporanis</i> , per J. M. López-Picó.
8 - <i>Nocions de Literatura Llatina</i> , per Carles Riba.	24 - <i>Història de la Nació Catalana</i> , per Enric Prat de la Riba.
9 - <i>Resum de Geografia d'Amèrica</i> , per J. Palau Vera.	25 - <i>Els Continents Colonials</i> , per Joan Palau Vera.
10 - <i>Els Jocs de Pilota</i> , per J. Elias Juncosa	26 - <i>Resum de Botànica</i> , pel P. Joaquim M. ^a Barnola.
11 - <i>Resum d'Arqueologia Cristiana</i> , per Josep Gudiol, prevere.	27 - <i>La Infecció</i> , per August Pi i Suñer.
12 - <i>L'Edat de la Pedra</i> , per P. Bosch Gimpera.	28 - <i>Com es confecciona un film</i> , per J. Massó Ventós.
13 - <i>La Metafísica</i> , de F. Xavier Llorens.	29 - <i>Exercicis de mar</i> , per Josep Elias (Corredisses).
14 - <i>Nocions d'Indumentària</i> , per Lluís Labarta.	30 - <i>Com és fet un diari</i> , per J. Morató i Grau.
15 - <i>Dret Municipal Vigent</i> , per I. Lloret.	
16 - <i>Higiene de l'Alimentació</i> , per J. Tarruella.	

SEGONA SÈRIE

COL·LECCIÓ DE LITERATURES MODERNES

1 - <i>L'Educació de Gargantua i la Joventut de Pantagruel</i> , per François Rabelais. Traducció de Lluís Deztaun.	les alumnes de l'Escola Superior de Bibliotecàries.
2 - <i>Noves d'enlloc</i> , per William Morris. Traducció de Joan Estelrich.	4 - <i>Pensaments</i> , per J. Joubert. Traducció de Pere Benavent.
3 - <i>Germà i germana</i> , per Goethe. Trad. de	5 - <i>Poesies</i> , per Auzias March. Selecció de J. E.

Responent a indicacions de la casa Calleja, de Madrid, i per tal d'evitar similituds amb el segell que caracteritza les seves publicacions, hem suprimit el medalló que, representant la testa de Minerva, figurava a la portada d'aquesta Col·lecció.

MINERVA

COL·LECCIÓ POPULAR DELS CONEIXEMENTS INDISPENSABLES
DIRIGIDA PEL CONSELL DE PEDAGOGIA
DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

PRIMERA SÈRIE

VOLUM XXX

COM ÉS FET UN DIARI

PER

J. MORATÓ I GRAU

REDACTOR EN CAP QUE FOU DE *La Veu de Catalunya*

BARCELONA

RICARD DURAN I ALSINA : IMPRESSOR-LIBRETER : BOQUERIA, 20

1918

---

*És propietat del Consell de Pedagogia de la Diputació de Barcelona.
Reservats els drets de traducció i reproducció.*

JOSEP MORATÓ †

Mentre que era en premsa aquest fascicle de la col·lecció MINERVA, la mort s'ha emportat traidorament l'excel·lent escriptor català, que n'és l'autor, i que demés era lligat per amistosos vïncles professionals i literaris a la col·lecció tota entera. En l'obra d'aquesta publicació d'escampall de cultura deixa el nostre company un record que no s'esborrarà; fins l'últim instant va portar-hi el seu interès i les seves fatigues.

Manca al present assaig una darrera revisió de l'autor; ell, conscient sempre, es proposava de fer-la, seguint un consell amic que l'invitava a convertir en explicació del mecanisme d'un diari modern en general, allí que era peu potser de representar, en massa fidel trassumte certes pràctiques i esquivides rutines del periodisme barceloní... — Déu no ha volgut que es complís aquest propòsit. El 16 d'Octubre darrer, En Josep Morató traspassava. Era nat en 1875. De la seva tasca com a periodista — que tant d'autoritat dóna a les pàgines que segueixen, — en parla, a prec nostre, tot a seguit un company seu estimadíssim, i també escriptor català remarcable.

Josep Morató, home de teatre, autor de novel·les, periodista d'ofici, quina fou la teva «devoció» essencial?

Tant se valdrà, si recordem que posaves, en totes les empreses, la major bona voluntat. Tant se valdrà, si diem que la teva «obligació» era fer un diari. Primer és la obligació que la devoció, canta l'adagi.

Heu's aquí, definida, la situació, l'actuació, la tasca del nostre amic dintre el periodisme català. Una obligació que, si en començar s'acompleix com a tal (qui sap si amb la recança de negligir, entretant, l'assoliment d'altres aspiracions) després esdevé devoció i, al capdavall, passió absorbent i culminat, fins al punt de caracteritzar i definir tota una vida.

En Morató es donava sencer, sense regateigs ni reserves, àdhuc amb joiós renunciament de totes les altres possibilitats, a la tasca de presidir, redactar, confeccionar... i casi diriem repartir, La Veu de Catalunya. De les funcions i activitats més altes i complicades de Redactor en cap del periòdic, a les més senzilles de la impremta, mentre fossin en bé del «seu» diari, totes eren exercides i àdhuc reivindicades per l'absent amb la mateixa engelosida i minuciosa cura d'adolescent enamorat. Llegiu aquest seu treball pòstum, «Com és fet un diari», i us sorprendrà trobar-hi, des de la primera a la última paraula, el mateix caliu de simpatia continguda, el mateix vivíssim interès per tot allò que ens conta, tant si tracta de definir les responsabilitats i esfera d'acció dels elements directors del periòdic, com si ens descriu les angúnies de l'hora de fer el correu. La narració es manté expectant, nerviosa, sempre en el mateix to, fins que el diari — la obsessió — no sols és completament enllestit, sinó que, finalment, els seus exemplars són llençats per la màquina. I aleshores encara, «mentrestant», el Redactor en cap (tu, Morató, que tan ingènuament et complaïes amb aquest títol) «el Redactor en cap ha pres el primer diari, el recorre ràpidament, assenyala al Regent el descuit a esmenar per a l'altra edició o la solució que hauria hagut de donar-se a una pàgina si no hagués mancat el temps».

Però abans d'això, Morató, d'aquest respir final («Ja està? Ja està!») que et tenies ben merescut, quants tresors, de subtil percepció, de gentil delicadesa, de fina paciència, no esmerçaves en l'acompliment de la teva obligació (de la qual, d'altra banda, n'havies un concepte tan bell i definit).

Llegiu com defineix la tasca del Redactor en cap, el qual ha d'estar disposat a resoldre qualsevol dubte, sempre. I tu acudies, Redactor; acudies a totes hores i allà on fos necessari. I arreu i a totes hores la teva atenció era posada a prova i la teva autoritat fou exercida i feta notar, si convenia; sempre, noresmenys, amb aquella noble timidesa, però decidida voluntat que tots havíem admirat tantes vegades. «El Redactor en cap — escrius — fulleja i ressegueix en son despatx la premsa del dia. Tal vegada el redactor que exerceix funcions de secretari li ha assenyalat ja amb llapis blau quelcom que ha de interessar-lo; tal vegada ell assenyalà també quelcom per posar-ho a la consideració del que dugui la responsabilitat política del periòdic o per fer observar a algun dels repòrters un descuit que hagi tingut i la conve-

niència d'esmenar-lo — i d'esmenar-se'n». Advertència suau, reny afectuós — germanívol retret típic d'En Morató — que si calia fer, tanmateix no s'eludia, però era amb greu i tremolor temença de ferir el proïsme, — com han sabut expressar-te, magistralment, les paraules transcrites!

I per cloure aquest breu recull de trets autobiogràfics d'En Morató com a periodista, sigui'ns permès, encara, posar-vos a la consideració els paràgrafs, que trobareu a les planes 27 i 28 d'aquest volumet i que, a part la justesa de les observacions que formulen, resumeixen, de manera admirable, l'altesa de mires i pura idealitat patriòtica del seu autor, que tan bé es compaginava amb la seva amor pels humils. Diu, acabant:

«Això és tant més necessari, en quant tot sovint cal, per dur a terme una edició, posar-hi una part de voluntat heroica.»

... Una part de voluntat heroica!

«Com és fet un diari» titules, Morató, la teva obreta pòstuma. Així feies tu un diari, amic, perquè «estaves convençut de treballar, en definitiva, per una causa noble i enlairada» i posaves en el teu esforç — com ja sabíem i ara ens contes com si es tractés de la gesta d'un altre home — aquella PART DE VOLUNTAT HEROICA. — C. C.

INTRODUCCIÓ

La publicació *periòdica* de fulls o quaderns de paper estampat, contenint articles i informacions o noves d'esdeveniments diversos, és cosa gairebé dels nostres dies. Amb tot, la paraula *periodisme*, ha agafat amb el temps un caràcter genèric que la fa aplicable a tota acció divulgadora de fets o de doctrina per mitjans gràfics que arribin ràpidament al públic. En aquest sentit pot ésser considerada com una branca del periodisme l'exhibició cinematogràfica de successos d'interès general, acompanyada de les corresponents notícies aclaridores.

Aquest sistema de periodisme, destinat a adquirir en un esdevenidor pròxim una gran preponderància, es relliga amb el que podríem anomenar periodisme primitiu, no precisament per la rapidesa, sinó per la singularitat de l'article.

En realitat, el primer home que sentí la necessitat de gravar al peu d'una roca o en les parets d'una caverna uns signes en recordança d'un esdeveniment que li havia ferit la imaginació, fou cronològicament el primer periodista.

Els orígens del periodisme, doncs, hauríem de cercar-los en els de les primeres civilitzacions que trobaren la manera de representar, fos per imatges, fos per qualsevol signe gràfic, un record o una sensació viscuda.

Més concretament, hi ha qui troba els orígens del que avui entén un hom per periodisme en certs papirus egipcians dels quals existeixen exemples en les col·leccions del Louvre i que no són altra cosa que documents governamentals destinats a la difusió d'ordres o decisions dels sobirans. Contra aqueixa mena de gasetta oficial, eren fets públics, se-

gons Herodot, uns *diaris satírics* en els quals un escriba del mateix Palau, venut als banquers hebreus, relatava escàndols ciutadans, escapades nocturnes del rei, escàndols de la Cort, etc. per tal d'excitar la rancúnia del poble contra els faraons.

Segons aquestes notícies, tindriem en l'Egipte antic els primer exemples de periodisme adicte, de periodisme d'oposició; àdhuc de periodisme de *chantage*.

Roma, per la seva banda ens ofereix el de publicacions en pergami (*Acta Diurna Populi Romani*) que, encastades a la part baixa dels edificis i repartides en establiments públics com barberies, banys, etc., assabentaven el poble dels fets que l'interessaven, essent aquests aproximadament els mateixos que ocupen l'atenció dels diaris d'avui en dia. L'historià Leclerc diu que en semblants publicacions hi constaven nomenaments d'alts càrrecs, extractes de discursos, edictes, notes d'espectacles, successos, naixements, defuncions, esports, fets militars, no essent la lectura de semblants fulls de pergami un privilegi dels veïns de la ciutat de Roma, car n'eren enviades còpies a les províncies i als exèrcits en campanya.

En un altre aspecte, poden ésser també relligats al periodisme els grans cronistes medievals que vivien la història i la perpetuaven en grans infolis, dels quals tenim a Catalunya els exemples de més alta perfecció en la Crònica del Rei En Jaume, en les de Pere III i Pere IV i en la d'En Ramon Muntaner, veritables monuments de la nostra literatura. Els seus autors, en escriure-les obeïen al mateix impuls a què obeeix el periodista de raça en ressenyar un esdeveniment que ha viscut. I periodista de raça tal com és entès avui dia el periodisme, hauria estat ben segur En Muntaner, com ho demostra la seva escriptura viva, nerviosa, noblement apassionada, d'home que escriu a la vegada amb la febre de donar forma literària a ço que ha vist i amb l'afany vehement d'encomanar als altres la seva concepció políticopatriòtica. En Ramon Muntaner, nat als nostres dies, hauria estat ben segur, el director d'un gran diari nacional català. La seva prosa inflamada l'hauria fet un mestre d'articulistes doctrinals; la vivacitat i el color amb què descriuria les coses que hauria vist, un model de grans repòrters, rival aventatjat dels que modernament han admirat el món amb llurs extraordinàries proeses.

En realitat, i prescindint de relacions més o menys indirectes d'activitats literàries anteriors, el periodisme veritable naix amb la difusió de

la impremta. Hi ha, però, al món, un diari, el *King-Pao* (Gaseta de Pequín) que es vana de tenir una existència de més de nou centúries, no deixant d'haver-hi erudits xinesos que li atribueixen encara una major antiguitat.

El primer periòdic europeu sembla que fou en definitiva, prescindint de les discussions que ha provocat aquest punt de la història literària, el *Nieuwe Tijdingen*, publicat a Anvers l'any 1605 per cura i a despeses de l'estampador Abraham Verhoeven. Anteriorment havien vist la llum, a Anvers mateix, altres publicacions contingudes en petits plec de quatre pàgines, ressenyant sense periodicitat i a mesura que ocorrien, esdeveniments públics d'importància. El periòdic d'Abraham Verhoeven començà de sortir pel maig de l'any esmentat, essent-ne dedicada la primera edició a ressenyar la batalla d'Elckeren (19 maig). La idea de l'editor era la de reconfortar els seus paisans amb les noves de victòries dels exèrcits que defensaven la població assetjada pels dos ducs de Manau, que l'atacaven l'un per mar i l'altra per terra.

Al principi el periòdic no era datat ni numerat però després sí. Duia gravats al boix, retrats de personatges, escenes d'actualitat relativa (tota la que era permesa pel procediment de gravat), cridant l'atenció la que reproduïa l'arribada a Anvers del primer elefant (1635). Malgrat els esforços inaudits de l'editor, l'empresa féu fallida, no valent-hi la publicació de cartes geogràfiques ni la de suplementos musicals, que representaven per l'època un progrés extraordinari.

Fins al 30 de maig de 1631 no és assenyalada a París la publicació de cap periòdic, marcant-se aquell any per la d'aquell que fou conegut per la *Gazette*, nom que ve d'una fulla que era publicada a Venècia i que costava una *gazetta*. Era editat per Renandot, el qual rebia les inspiracions de Lluís XIII i de Richelieu. Contra d'ell foren creats altres periòdics, demés de les publicacions manuscrites conegudes amb el nom de *nouvelles a la main*.

D'Anglaterra s'ha afirmat que tenia la primacia del periodisme europeu, atribuint-li la publicació, abans del periòdic d'Anvers, de diverses fulles, però sembla comprovat que els exemplars retrets com a prova no eren altra cosa que sofisticacions. La Gaseta de Londres, primer periòdic londinenc, és posterior de seixanta anys al de l'estampador d'Anvers, puix no veié la llum fins a l'any 1665, vint-i-quatre més tard d'haver sortit a Barcelona les primeres publicacions periòdiques conegudes a

Espanya. Perquè aquest cop, com tants altres, el progrés entrà a Espanya per Catalunya.

En efecte, l'any 1641 sortien ja a la ciutat de Barcelona dos periòdics escrits en llengua catalana. L'un es deia «Noves ordinàries, vingudes amb la estafeta de París»; l'altre «Gaseta vinguda a esta ciutat de Barcelona per l'ordinari de París, traduïda del francès en nostra Llengua Catalana». De la vida que dugueren aquests periòdics, així com la *Gasete de Venècia*, també traduïda i publicada aleshores en llengua catalana, no és cas de parlar-ne aquí. El que si cal recordar és que la pèrdua de les llibertats de Catalunya en 1714 i la publicació subsegüent del Decret de Nova Planta, donaren un cop de mort a la nostra premsa aleshores incipient, puix llevaren tota llibertat d'opinió i travaren de tal manera l'exercici dels medis de publicitat, que tot aquell que volia publicar una fulla n'havia de sol·licitar el permís a les autoritats depenents del rei, les quals si no el negaven, (cosa la més comú) hi posaven tots els entrebancs que els era possible. Mentrestant s'havia publicat ja (1701) el primer diari polític anglès (*Daily Cowent*). L'expandiment de la premsa anglesa hauria estat entrebancat per una severa censura que establerta per Cromwell, no fou abolida fins a l'any 1695. D'aleshores ençà la premsa havia experimentat una florida vigorosa que no s'aturà ja més, caracteritzant el segle XVIII l'aparició de nous diaris i entre ells, l'any 1788, el *Times*, la fama del qual és estesa per tot arreu del món, àdhuc entre persones que l'anomenen sense haver-ne vist mai un sol exemplar. Si anéssim a filar prim hauríem de donar al *Times* tres anys més d'antiguitat, puix fou continuació del *Dayle Universal Register*, aparegut el dia 1 de gener de 1785.

Un cas semblant ocorregué amb la sortida del degà de la premsa diària catalana i peninsular, que en certa manera és més antic que el gran quotidià londinenc, puix 7 de gener de 1762 sortia ja a Barcelona el *Diario curioso, histórico, erudito y comercial, público y económico*, que canvià de títol diverses vegades i fou publicat durant trenta anys, coincidint la seva mort definitiva, l'any 1792, amb la sortida del *Diario de Barcelona*.

El gran expandiment del periodisme europeu el porta la Revolució francesa. Al conjur de la declaració dels drets de l'home naixen a França i especialment a París, centenars de diaris, setmanaris i revistes. No hi ha grup revolucionari que no tingui el seu orgue. I en el bull frenètic dels

esperits, són suscitades fortes polèmiques i desencadenades, malgrat la llibertat d'opinar, aferrissades persecucions del grup que mana contra els periòdics d'oposició. I veu's aquí com arriben nombrosos periodistes a endurar lo rigor de la guillotina; i veu's aquí com d'altres són morts sense procés per una mà venjadora o condemnats a la deportació o fugitius dels rigors de la llei, contant-se d'un que morí de por.

Durant aquell període seguí la seva publicació la *Gazette de France* que, apareguda com hem consignat més amunt l'any 1635, segueix encara vivent avui en dia.

Sembla que, ben comptats els periòdics que aparegueren per primer cop l'any 1789 o sigui el de la declaració dels drets de l'home, en trobaríem a París sol més de cent cinquanta, entre els quals figura (29 d'agost) el *Journal de Débats*, també sobrevivent encara als nostres dies.

Podem dir que la premsa havia ajudat a fer la Revolució; la Revolució, en justa paga havia emancipat la premsa, provocant-ne el gran esclat a la vegada que les grans batalles i violències pròpies de l'ambient de l'època de trasbals que havia de canviar la faç de les nacions. No era estrany, doncs que el Directori veiés en la premsa, acostumada a les batusses a brida solta un perill per a la pròpia existència. Per això una de les seves primeres tasques fou la de pendre severes mides contra la premsa, arrestant i empaperant els autors i estampadors de nombrosos diaris. No satisfet encara amb això, féu votar una llei que pesava per un any tots els diaris i periòdics sota la inspecció de la policia, amb la facultat per part d'aquesta de poder-ne prohibir la publicació. Però amb tot i ésser la llei promulgada pel setembre de l'any 1797 no fou abolida fins que ja duia una existència pròpia de dos anys (juliol 1799). La qual cosa no impedí que al cap d'un mes de l'abolició fos decretada una nombrosa llista de deportacions de periodistes, continuant la persecució sense que el poble—fadigat pels esdeveniments extraordinaris dels quals havia estat protagonista—tingués esma de protestar-ne.

Vinguda l'època del Consulat, Napoleó considera també ésser una de les primeres mesures a pendre en defensa pròpia, la de reduir i limitar les publicacions pel mitjà de la premsa. I és publicada pels Cònsols la decisió de no deixar publicar, «mentre duri la guerra», és a dir, fins a una data inconeguda, altres periòdics que els d'una llista de tretze que és degudament especificada en el decret, i encara amb la condició precisa d'ocupar-se exclusivament de ciències, arts, literatura, comerç,

anuncis i avisos. Així i tot, els diaris subsistents no s'alliberen de persecució. Per assenyalar sense cap comentari la puja dels grans, n'és suprimit un; per criticar una decisió purament acadèmica, n'és suprimit un altre, i la mateixa sort és reservada a un tercer per haver donat acull a un article en el qual el bisbe de Rennes, complint amb un deure del seu apostolat, es manifestava en contra del parer que trobava lícit i àdhuc necessari el matrimoni dels clergues. I no comptem els canvis de títol, les recollides d'edicions, etc., etc., que eren cosa de cada dia.

L'esdeveniment de l'imperi s'assenyala encara per una major severitat envers la premsa. Bonapart emperador suprimeix diaris, en fusiona dos en un, imposa en la premsa, com en tot, el propi criteri. No és estrany, doncs que, amb set anys d'haver-se cenyit la corona (de 1804 a 1811) els diaris parisencs, tan extraordinàriament nombrosos durant el període revolucionari, haguessin estat reduïts a quatre.

No és estrany, doncs, que, vençut Bonapart, sigui acomiadat per la premsa amb un desencadenament d'ultratges i d'injúries. Fins en tornar de l'illa d'Elba, el mateix dia de la seva entrada a París, el *Journal des Débats* el tractava d'aventurer, de capitost de brigants, de botxí de la França.

Algú ha retret paraules de l'Emperador segons les quals, en tornar de l'illa d'Elba, semblava més ben disposat envers la premsa, de la qual desitjava la llibertat com un dels primers elements de vida del nou estat de coses. Semblant disposició d'esperit sembla confirmada per l'*Acte addicional* a les Constitucions imperials, en un dels articles de la qual és consignat el dret de tot ciutadà a imprimir i publicar diaris o periòdics, sense cap censura prèvia, salvant la responsabilitat legal després de la publicació però sometent-la sempre a judici per jurats. La curta durada d'aqueixa etapa de l'imperi impedí comprovar si eren o no sinceres les bones disposicions de Bonapart.

Amb la Restauració ve una nova època d'efervescència i renaix la voga dels diaris polítics. Lluís XVIII, amb tot i haver-se mostrat amic de la llibertat, restablí la censura, i si bé després fou en certa manera abolida per una llei que garantia els drets de la premsa fou votat el seu restabliment amb motiu de l'assassinat del duc de Berry, atribuït «als accessos de la llibertat d'impremta».

No és cosa de seguir pas a pas les vicissituds de la premsa durant el segle XIX, i si ens hem aturat tal volta més del degut en el període de

la Revolució francesa, és perquè assenyala el punt culminant de la seva gran transformació en una mena de poder a part del de l'Estat. D'aleshores ençà la història de tots els països té una estreta relació amb la de la premsa, essent nombrosos els estadistes eminents que s'honoren d'haver passat pel periodisme.

Amb tot, podem dir que la veritable difusió de la premsa entre les multituds és cosa dels nostres dies. Emile de Girardin fou qui inicià la popularització del diari rebaixant a la meitat el preu de subscripció del que dirigia (*La Presse*). El principi en el qual basava el seu càlcul era el que ha presidit d'aleshores ençà la majoria de les empreses periodístiques, o sigui atraure l'anunci per les facilitats de circulació del diari. A menys preu major tirada; a major tirada més anunciats. El cas és que els altres diaris s'anaven acomodant a la nova concepció industrial de la premsa, doblant el tiratge en deu anys. I una cosa semblant succeïa amb la premsa anglesa. L'aparició a tres pènic el nombre del *Daily News*, obligà el *Times*, el *Morning Post* i altres, que en costaven sis, a igualar-s'hi de preu.

Era ben lluny, tanmateix, semblant estat de coses del diari a cinc cèntims que la guerra de les nacions, amb els conflictes econòmics que ha provocat per l'encariment de les matèries, cuida fer desaparèixer. Perquè cal tenir en compte que si els diaris anglesos costaven de 30 a 60 cèntims l'exemplar, els francesos, abans de la pensada de Girardin, costaven com a terme mitjà vuitanta ptes. anyals de subscripció.

El preu verament popular del diari, no s'assolí fins més tard, essent *La Liberté* en 1848 el primer que fou venut a cinc cèntims. Cal observar, però, que, per molt baix que fos el preu dels diaris, la seva veritable popularització no podia ésser aconseguida amb els mitjans naturals de l'art d'imprimir abans de la implantació de la màquina rotativa, que pot donar tiratges verament fabulosos, fins a produir en una hora un nombre d'exemplars que en altre temps hauria requerit llargs dies i àdhuc setmanes. Una idea dels progressos realitzats modernament pels mitjans de producció de fulls impresos, la trobarem en la comparança de dues dates: la de 1820 i la de 1889. En 1820 la premsa més perfeccionada, amb un bon obrer que la menés, podia tirar, impresos de les dues cares, un miler de fulls per dia; en 1882, data en què Marinoni, el gran constructor famós de maquinària d'impremta, dotà el *Petit Journal* de la primera rotativa, la producció per hora d'un diari de quatre pàgines era de 44000

exemplars, essent molt major encara avui dia, gràcies al perfeccionament de què ha estat objecte semblant procediment d'estampació.

Avui dia no hi pot haver diari que aspiri a una gran difusió que no compti amb una o diverses rotatives, les quals són una vera necessitat del periodisme diari del nostre temps, com tindrem ocasió de veure més endavant.

Abans, però, d'introduir el lector en la intimitat de la confecció d'un diari, ens és grat assenyalar algunes dates de la història del periodisme català, entenent per periodisme català el que és escrit en la nostra llengua, o sigui el que fou creat per les necessitats de la renaixença de l'esperit nacional de Catalunya. La primera revista catalana del segle XIX, era inspirada per un sentit literari però portava ja la llavor d'un sentit polític-patriòtic, del qual és bon exemple la dedicatòria que duia. Son títol era «Lo verdader català» Aparegué l'any 1843 i la dedicatòria a la qual acabem de fer referència, deia com segueix: «Als nobles fills del Ter i del Llobregat, als en particular habitants del camp i la muntanya, en les venes dels quals circula més pura la catalana sang, a vosaltres, en fi, a tots quants entusiasmen les glòries de la immortal Catalunya.»

De 1861 a 1868 apareixen diverses publicacions, entre elles *La Pubilla*, *La Rambla*, *La Barretina* i *Un troç de paper*, la lectura del qual és encara avui dia una cosa deliciosa. El darrer de l'any esmentat assenyala l'aparició de la revista *El Gai Saber*, en la qual col·laboraren els grans escriptors catalans de l'època, algun dels quals és encara ple de vida. Nou anys més tard (1877) apareix *La Veu del Montserrat*, de gloriosa memòria i al cap d'onze més (1878) el primer diari català, que duia precisament el títol de *Diari Català*. Del mateix any és l'aparició de la revista *La Renaixença*, convertida més tard en diari i del 1899 la fundació de l'empresa que hi convertí *La Veu de Catalunya*. Recordem també el pas pel nostre món periodístic de *El Poble Català*, avui dia desaparegut.

ELS DEPARTAMENTS D'UN DIARI

L'organització de tot diari comporta tres departaments essencials: la *Redacció*, l'*Administració* i la *Impremta*.

Cada un d'aquests departaments és dividit en diverses seccions, relligades entre elles i totes al conjunt de l'empresa periodística.

LA REDACCIÓ

És constituïda, naturalment, per tots els que, sigui en el concepte que es vulgui—polític, literari, informatiu, etc.—proporcionen el text al diari. En aquest concepte hauria d'ésser considerada com a part integrant de la *Redacció* la secció d'anuncis, que n'és en general exclosa per tenir un caràcter essencialment administratiu. Hi ha, però—més a l'estranger que a casa nostra—una mena d'anuncis indirectes, continguts en articles, que pertanyen a la vegada als dos departaments, puix han de ésser fets per redactors en combinació amb les oficines administratives. Parlem, com és natural, d'articles anunciadors perfectament compatibles amb la dignitat professional del periodista i el decòrum de l'empresa a la qual serveix, jamai d'aquells que puguin constituir directament o indirecta un cas de venalitat, car els de semblant mena no pertanyen a la *Redacció* ni a l'*Administració* de cap diari honorable.

La *Redacció* pot ésser dividida en tres parts: *Direcció*, *Redacció* pròpiament dita i *Col·laboració*.

DIRECCIÓ.—La componen el *Director* i el *Redactor en cap*, tenint com a adjunt immediat, en certa manera, el redactor que tingui el caràcter de secretari, el qual, en determinats moments, ha d'assumir una mena d'autoritat delegada per proveir a la transmissió d'ordres als altres redactors.

De *Directors* n'hi ha de diverses menes. Hi ha el director que ho és a la vegada de la empresa periodística; hi ha el director purament polític; hi ha el director que, essent-ho d'un sector important de la política, cura només d'inspirar el diari sense intervenir directament en la seva confecció fora en determinats casos; hi ha el director que no tenint altre caràcter que el professional i essent-ho d'un diari polític, hi aporta, més que no pas la seva iniciativa personal, la dels caps del partit en el qual milita; hi ha el director que escriu i hi ha el director que no escriu; i tots poden ésser bons i tots poden ésser dolents, segons sigui el caràcter del periòdic que són cridats a dirigir.

En realitat, el tècnic del diari sol ésser el *Redactor en cap*, el qual, naturalment, ha d'anar sempre d'acord amb el que n'assumeix les responsabilitats polítiques, sigui Director, sigui redactor doctrinal en contacte quotodià amb el cap del partit, sigui el cap del partit directament.

El senyor A. de Chambure, eminent periodista francès, fundador d'un acreditat diari de París i director d'una important agència d'infor-

mació, diu en la seva obra «*A travers la presse*»: «En molts diaris, és en realitat el Redactor en cap qui n'assegura per si sol la marxa, acontentant-se el Director amb el govern polític i la redacció de l'editorial.»

Realment, el Redactor en cap conscient dels seus deures, ha de pensar constantment en el diari, no havent-hi per ell hores de treball ni de descans que no siguin supeditades a les necessitats eventuais del periòdic. Tot esdeveniment públic l'ha de trobar a punt de organitzar-ne la informació i la sortida del diari, sens perjudici d'assegurar-ne la sortida a l'hora. Si l'esdeveniment és anunciat o previst, ha de fer-lo objecte per endavant d'una distribució de tasques entre els redactors; si l'esdeveniment ve sobtat, ha de tenir recursos perquè el redactor que l'hagi caçat al vol o anat a descobrir sota terra, no vegi la seva tasca malaguanyada o perduda.

En casos de mobilització de redactors diversos, el Redactor en cap ha d'ésser sempre a la Redacció per ordenar-ne els originals si es tracta d'una informació col·lectiva o per establir un torn de preferència si es tracta d'informacions individuals, tallant si convé paràgrafs de l'un i de l'altre per tal d'aconseguir que les unes no perjudiquin les altres, obstructint-ne la sortida en l'edició més pròxima o dificultant-ne l'aparició segons la preferència que correspongui a cada tema.

El Redactor en cap és qui recull els esforços de tots els seus companys, del més alt al més humil, redactors o col·laboradors, per convertir-los en diari.

REDACCIÓ.—Un hom entén per redactor el periodista que, tenint al seu càrrec una o diverses seccions del diari, està a les ordres de la *direcció* per altres tasques eventuais que puguin presentar-se. El redactor pot ésser doctrinal, literari, informatiu etc., etc.

COL·LABORACIÓ.—Són col·laboradors d'un diari els escriptors que, sigui amb el caràcter que sigui,—doctrinal, literari, informatiu, etc.—hi aporten una part del text sense altres obligacions eventuais.

Tot diari, per ésser interessant a les diverses menes de lectors, necessita un cert nombre de col·laboradors constants que hi tractin les més distintes matèries.

Hi ha també els col·laboradors que, tenint al seu càrrec una matèria determinada, no n'escriuen sinó quan ho exigeixen els esdeveniments.

Prescindim, naturalment, per no tractar-se de professionals del periodisme, d'aquells escriptors que, per un motiu o altre, porten a les

pàgines del diari, sense cap ritme ni obeint a cap mètode, treballs o articles que donen a l'atzar de llurs estudis o de llur inspiració.

L'ADMINISTRACIÓ

L'Administració d'un diari no difereix de la d'una altra empresa qualsevol, llevat en aquells detalls d'ordre característic de cada indústria. No tractem de donar una idea del negoci periodístic en el sentit administratiu, car pròpiament l'*Administració*, «no fa el diari». Prescindint-ne, doncs en el sentit general del mot i limitem-nos a assenyalar-ne els aspectes característics l'*Administració* no fa el diari però hi col·labora, disfrutant i tot en la seva col·laboració d'una mena d'autonomia i, àdhuc, (quan es tracta d'una empresa ben muntada, en la qual cada element ocupi el lloc degut a la vegada que estigui compenetrat en la suma de tots per un comú ideal), una llibertat completa, limitada únicament per la *Direcció* d'imposar un criteri fix o circumstancial respecte al tot del periòdic.

Aquest criteri el relacionem aquí amb la secció d'*Anuncis*.

Els anuncis són text; per tant, en aquest concepte, pertany judicar-ne a la *Direcció*, puix pot haver-hi anuncis de tal naturalesa que es faci incompatible amb la norma política, artística, social, literària, religiosa, etc., seguida pel diari. L'*Administració*, doncs, haurà de tenir en absolut en compte, quan admeti un anunci, que el seu text o la seva il·lustració no es contradiguin amb les idees o els principis que guïen la *Direcció*. La qual cosa no vol dir que no hi hagi d'haver un marge de tolerància en tot allò que no sigui essencial. A fi de comptes ja és cosa sabuda per tothom que la responsabilitat dels anuncis és de l'anunciant i no del periòdic; i un criteri tancat en l'admissió d'anuncis faria impossible la inserció d'una bona part. La *Direcció*, per exemple, no podria admetre com a article doctrinal, el que fes propaganda d'un sistema curatiu sense tenir garanties completes del seu èxit; en canvi pot ésser admesa—almenys el costum hi autoritza—la mateixa propaganda en la secció d'anuncis, respecte de la qual no hi ha ningú que no sàpiga separar allò que és propaganda industrial d'allò que és criteri de la publicació.

Hi ha casos, però, que un anunci pot ferir susceptibilitats de la generalitat dels lectors; aleshores, si l'*Administració* és perfectament compenetrada amb l'esperit del diari, ja no els admetrà, i si la matèria objecte de l'anunci o la redacció de l'anunci li suscitaven el dubte, haurà de con-

sultar-ne prèviament la inserció a la persona o persones que tinguin la responsabilitat de la Redacció.

Llevat d'aquests casos, la tasca administrativa és independent de la part intel·lectual, essent de totes maneres necessària o, almenys, molt convenient, una intel·ligència diària de l'*Administració* i la *Direcció*, abans de decidir l'estructura o la tonalitat de cada edició del periòdic, tant pel que fa referència a la part material com a l'espiritual.

La *Direcció* per exemple, pot tenir preparada una quantitat de text que, sumada a la que tingui a punt l'*Administració*, exigeixi un major espai del que permeti la capacitat de producció de la impremta o el nombre màxim de pàgines que admeti la màquina d'imprimir. En aquest cas, si els materials preparats per la *Direcció* són essencials a la causa que sostingui el periòdic, l'*Administració* haurà de sacrificar-se, guardant per edicions successives els anuncis la publicació dels quals no tingui assenyalat un dia fix. Si, en canvi, l'*Administració* té compromisos concrets respecte a la publicació de diverses pàgines d'anuncis, la *Direcció* haurà de cedir-li una part de l'espai, restringint una mica cada una de les seccions del periòdic, però tenint en cura que no donin la impressió de massa afavorides les unes en detriment de les altres, fent excepció única en favor d'aquelles que tinguin un interès primordial. Així com l'*Administració* té sempre anuncis la publicació dels quals no és obligada per un dia determinat, també la *Direcció* compta amb treballs d'una actualitat relativa o d'un interès constant que poden ésser objecte d'ajornament. En una paraula: el que cal és que *Direcció* i *Administració*, tot treballant independentment, sàpiguen trobar en les seves relacions una perfecta harmonia en interès de cada una i del periòdic.

Pertanyen també a l'*Administració* les seccions de *Correu*, *Altes i baixes* i altres que no cal enumerar ni descriure per existir-ne de similars en tota llei de negocis o empreses.

La secció de correu és en realitat la única que pot ésser interessant conèixer al lector allunyat de l'ambient d'un diari.

Figureu-vos que entreu en una habitació, o dues o tres, les parets de les quals siguin cobertes de dalt a baix i d'ample a ample per innumbrables rengles de nínxols diminuts, d'uns cinc centímetres quadrats de boca. La primera impressió del visitant és la de trobar-se entre les parets d'un immens rusc d'abelles gegantines. En cada petit nínxol hi ha un rull de faixes de paper que correspon a un abonat del diari, a un

corresponsal, a un poble, i són agrupades per zones d'una manera tan perfecta que l'encarregat de «fer el correu» només traient una faixa de cada nínxol, seguint un ordre determinat i superposant-les en forma que cada grup s'encavalli amb el successiu, posa ja la tasca segons l'ordre de sortida dels trens, de manera que els encarregats de fer els paquets no hagin de perdre temps per fer classificacions.

De la tasca d'empaquetar i aviar els diaris cap a la Central de correus o directament a les estacions, se'n diu també «fer el correu». Com que aquesta pertany ja a la impremta, en deixem la descripció per més endavant.

LA IMPREMTA

La impremta d'un diari ha de tenir una organització tan perfecta com sigui possible, encaminada a obtenir en el menor temps el màxim de producció. Per això el maquinisme tipogràfic, que no respon ni pot respondre per ara als ideals d'una impressió verament artística per l'automatisme forçós dels seus mitjans, ha triomfat i és destinat a triomfar cada dia més en la confecció de diaris.

Les seccions d'una impremta periodística són, essencialment, les de qualsevol altra impremta: *Composició*, *Correcció*, *Compaginació*, *Tiratge*. Però entre aqueixes dues darreres hi ha la d'*Estereotípia* i, com a complement de totes plegades, la de *Correu*.

Com que en el següent capítol procurarem donar al lector la impressió d'assistir a la confecció del diari, prescindim de majors explicacions, amb les quals ens exposaríem a entrar en detalls sobre tipografia general, impropis del nostre objecte i innecessaris en definitiva.

LA REDACCIÓ SENSE ELS REDACTORS

Sabent ja el caràcter de cada un dels departaments essencials que constitueixen una empresa periodística i la intervenció que tenen respectivament en la confecció del diari, imaginem-nos en les oficines a l'hora de començar la feina.

És migdia; suposem que el diari té edició del vespre. A l'*Administració* els empleats treballen normalment. Llur tasca, pel que toca concretament a la confecció del diari, no ens interessa encara. Deixem, doncs, el de més a prop de l'entrada registrant altes o baixes que vinguin, assentant reclamacions o adreçant a la secció corresponent els que les formulen; deixem l'encarregat de les subscripcions foranes rebent

corresponsals administratius que, trobant-se accidentalment a Barcelona, aprofiten la ocasió per liquidar; deixem l'encarregat dels anuncis començant de fer la tria dels que, segons contracte, han d'ésser publicats i esperant els que duguin els corredors i les agències per a combinar la pauta del dia.

Entrem a la Redacció. Tot hi és en ordre perfecte. No hi ha cap redactor.

Al centre de la taula comú, són correctament arrengrerats de llarg a llarg petits pilots de quartel·les. El pot de la goma és col·locat amb certa coqueteria entre les estisores i el tallapaper. Les planes jeuen tranquil·les en les navetes. Al volt de la paret hi ha disseminats o arrengrerats uns bussons amb rengles de noms de redactors. La portella n'és vidrada. Tafanegem-los. En l'un veiem un programa de funció religiosa, cavalcant en una revista de pietat; en l'altre una notícia velografiada donant compte de la Junta del port, una revista de caràcter nàutic, una carta amb el timbre d'una societat naval; en el de més enllà un anunci de matrícula, un plec procedent d'una entitat acadèmica, etc. Així, de bussó en bussó, no haurem de fer sinó esbrinar què hi ha a dins per saber quina o quines seccions són encarregades a cada redactor.

Però els redactors, on són? Són a treballar. Llur tasca és a aquella hora als centres on els puguin ésser facilitades notícies del ram al qual dedica cada un les seves activitats.

La Redacció d'un diari no pot ésser regida per hores d'oficina. Cal assegurar que sempre hi hagi algun redactor a punt per realitzar la tasca eventual que es presenti, però no convé lligar-los en desmesura, sobretot els que facin tasca informativa, perquè aleshores, se'n ressent el diari, al qual manca la vivacitat deguda. El diari s'ha de fer tant a fora com a la Redacció, però no exclusivament a una banda o a l'altra. El repòrter acostumat a treballar només a fora és com un engranatge que no lligant-se metòdicament amb el restant, provoca complicacions a la bona marxa orgànica del periòdic no ajustant l'estranya redacció i l'extensió dels seus originals a les necessitats del moment; en canvi el que no es mou mai de la Redacció, s'acostuma a fer les seves seccions a base d'estisora i no dona sinó rescalfats. El cas és adoptar un terme mitjà, de manera que tot redactor, informatiu o d'altra mena, tingui una sensació de llibertat perfectament compatible amb un sentit de mètode que estableixi un contacte normal i sistemàtic d'ell i el cap de Redacció.

Hi ha d'haver, de totes maneres, a part d'aquest, un o diversos redactors (segons sigui la importància del periòdic) que, exercint funcions de secretaria, puguin atendre a tota hora el telegrama que arribi, la conferència telefònica que sigui sol·licitada inopinadament, etc. i acudir, si la ocasió se'n presenta, a qualsevol indret on, a un moment determinat, pugui ocórrer un esdeveniment que el redactor a qui corresponria no estigui en situació d'atendre.

La tasca del Redactor en cap és essencialment de Redacció. En l'aspecte professional ell és el centre del diari. Per això la seva presència a les oficines és més constant que la de cap altre element. Ja hem dit en un altre indret que de directors n'hi havia de moltes menes. En un diari que sigui orgue d'una política, el director veritable serà sempre l'home que exerceixi el cabdillatge de la comunió, amb qui haurà d'estar en intel·ligència constant per un medi o altre l'home que assumeixi la responsabilitat política, tant si porta el nom de director, com de redactor doctrinal o altre per l'estil.

A l'hora que ens imaginem ésser a les oficines del diari, si bé no hi ha cap redactor, hi ha ja ben segur el Redactor en cap. El Director pot ésser-hi o no ésser-hi, puix la seva presència, sempre útil, no és mai del tot essencial; sobretot quan entre ell i el Redactor en cap existeix la cordialitat deguda i una comunicació normal quotidiana.

TASCA PREPARATÒRIA

El Redactor en cap fulleja i ressegueix en son despatx la premsa del dia. Tal vegada el redactor que exerceix funcions de secretari li ha assenyalat ja amb llapis blau quelcom que ha d'interessar-lo; tal vegada ell assenyalà també quelcom per posar-ho a la consideració del que dugui la responsabilitat política del periòdic o per fer observar a algun dels repòrters un descuit que hagi tingut i la conveniència d'esmenar-lo—i d'esmenar-se'n.—La repassada de la premsa pot ésser feta simultàniament pel Redactor en cap i pel doctrinal, sobretot quan aquest exerceix funcions delegades i ha de posar-se d'acord amb el cap del partit o de l'agrupació que tingui de portaveu el diari. Perquè la major part de les vegades, quan el Redactor doctrinal en funcions de Director va a veure el Director veritable, o sigui aquell que inspira la política del periòdic i té autoritat per suggerir o per toldre un article, li ha de donar ja unaideia del que porten els diaris del dia, cridant-li l'atenció sobre

l'article de l'un, el solt de l'altre, el telegrama del de més enllà, etc.

En semblant entrevista sol ésser acordada la tònica política de l'edició pròxima, sense que això vulgui dir que en determinades ocasions els esdeveniments imprevistos no la facin variar en el decurs de la confecció del diari. Un telegrama imprevist pot desfer l'efecte d'un article, i com que no és comú el cas d'ésser en comunicació constant amb el Director, el Redactor en cap ha de pendre les iniciatives que calguin per resoldre de moment el conflicte, puix la marxa de l'edició no té espera i de vegades uns segons perduts poden ocasionar la pèrdua d'un correu. Per això és convenient que, en tornar de la seva entrevista amb el Director veritable, el Redactor doctrinal i el Redactor en cap canviïn impressions respecte a la situació del dia, de manera que s'estableixi una intel·ligència constant entre tots els elements directius del periòdic. Això sens perjudici d'un sovintejat contacte directe entre el Director i el Redactor en cap, per acordar la marxa de conjunt. Suposem que el Redactor en cap, i el polític repassen en comú la premsa del dia. La tasca es fa cordialment, fraternalment, comentant les notes que els cridin l'atenció, per tal de cridar-la a qui tingui la responsabilitat plena de la marxa política. En certa manera, ells ja formulen un pla per a l'edició pròxima, pla que, en l'aspecte professional, pertanyerà resoldre—si les iniciatives del Director no ho impedeixen—al Redactor en cap. L'enquesta a seguir, la informació a fer, etc., etc., seran en principi acordades. Si tenen un aspecte exclusivament periodístic, el Redactor en cap hi donarà curs sense esperar cap altra decisió; si tenen un caràcter polític, demanarà al Redactor doctrinal que en consulti la conveniència al Director.

COMPAREIXEN ELS REDACTORS

Vista ja la premsa, el Redactor polític doctrinal—el *fondista*, com li diuen pintorescament i amistosa els companys—se'n va a casa del Director polític veritable, de la qual tornarà amb matèria per un o diversos articles i tal vegada amb un article que el Director tenia ja a punt.

Mentrestant ha arribat ja algun redactor després de la seva visita al centre oficial que li és encomanat. La primera acció que farà serà veure si al seu bussó hi té tasca per despatxar. Després donarà compte al Redactor en cap de la tasca que porti, conferenciant-hi un moment sobre la conveniència de donar major o menor amplitud, major o menor importància, a les notes que porti. Tal cosa pot anar a part, amb un títol, tal

cosa pot ésser objecte d'una informació sensacional, tal cosa ha d'ésser dita lleugerament, sense insistir-hi. Si algun dels temes que porta és d'aquells susceptible d'absorbir-lo durant el dia, caldrà procurar que un company i, de preferència, un dels que no serveixen directament cap secció, li faci la tasca de despatx ordinari.

El repòrter es posa a la feina, en la qual el troba al cap d'uns moments un altre company que arriba també amb la tasca a punt de fer.

Només amb dos que siguin a la Redacció, ja aquell ordre de fa una estona no existeix. El plec de diaris que hi havia perfectament ordenat a un cap de taula, és fet una confusió; els munts de quartel·les són ja una escampadissa; davant de cada repòrter, hi ha un garbuix de notes i retalls i cartes obertes o per obrir.

I així van compareixent més redactors, i en uns instants, la sala de Redacció és plena de brogit... i àdhuc de converses que, molt sovint tractant-se de veritables periodistes, en comptes de destorbar, estimulen, donant al treball de cadascú una nerviositat, una febre que es traduirà en vibració quan el fruit del treball individual aparegui en el conjunt del diari.

ORDENANT ELS ORIGINALS

Mentrestant el Redactor en cap va ordenant els originals del dia, plegant per seccions els informatius i article per article els altres i posant damunt de cada plec amb llapis vermell o blau, el títol corresponent i altres diverses indicacions. Guaitem-lo per damunt del muscle i observem les seves maniobres. Agafa unes quartel·les que constitueixen un article, les plega per la meitat i escriu al damunt del plec:

«La mort dels partits vells»

Indis

I, a una cantonada, un 9.

Amb això el Regent de la impremta sabrà que l'article és indispensable (*Indis*) i que l'ha de fer compondre precisament en lletra del cos 9.

En altres treballs veiem que el Redactor en cap posa en compte de l'*Indis*, les paraules «si bonament pot ésser compost». El cas és preveure les dificultats des de primera hora, no fos cas que, donant massa original *indispensable* sense prou necessitat, es perdés el temps en la composició de treballs eventuais que destorbessin després la dels articles o informacions d'actualitat manifesta. Per això usen els Redactors en cap, en

les seves indicacions, diversos matisos, als quals responen diverses formules: «Recurs» (original que no té cap pressa); «Recurs del dia» (original que, en cas de no ésser compost per l'edició immediata, ha d'ésser objecte de revisió abans d'empendre els treballs preparatoris de la següent, per evitar que *es passi* o per inutilitzar-lo si ha perdut l'interès); «Dimarts» (original que, essent donat amb anticipació per compondre'l quan no hi hagi altra feina, ha d'ésser considerat com *indis* el dimarts).

No és que cap d'aqueixes fórmules sigui d'ús universal. Cada Redactor en cap té les seves però tots coincideixen en alguna, essent general per exemple, l'ús de l'*Indis* i el de la xifra indicadora del cos de la lletra.

També sol ésser indicat, en l'original mateix, la importància que hagi de tenir el títol, és a dir, si ha d'ésser en lletra petita o grossa, a una o més columnes, etc. Hi ha ocasions, però, que cal esperar per decidir el títol, que el treball sigui compost, tant per dificultats que poden nàixer de la manera d'ésser de l'original, com per establir la relativitat deguda entre els títols distints segons siguin les necessitats de la compaginació.

Pot donar-se el cas, però, que un article de col·laboració diària, arribi a una hora que es faci difícil la composició. Aleshores, si la matèria que tracta és ajornable, cal deixar-lo per a l'edició següent i, en cas que el Director o el Redactor en cap hi posi el *indis*, no hi ha més remei que alleugerir la impremta d'altre original per no pertorbar la confecció del diari. En general, però, els articles de col·laboració quotidiana solen fer cap a la Redacció a les primeres hores de treball, podent ésser remesos directament a la impremta si arriben en ocasió de no ésser a la casa cap dels elements directius.

COMPAREIX EL REGENT DE LA IMPREMTA

Espontàniament o cridat pel timbre del Redactor en cap, compareix el Regent de la impremta, portant els originals o les proves dels treballs, sobrerers de l'edició anterior. Mentre el Redactor en cap, per si sol o amb ajuda d'algun company, en fa la tria, el Regent s'arriba a l'Administració per rebre ordres respecte als anuncis.

Mentrestant, han anat venint altres redactors i a la taula del Redactor en cap hi plou l'original a munts.

Torna el Regent amb la pauta dels anuncis, arreplega l'original que col·loca en ordre de preferència, demana que li sigui alleugerit si calcula que en tindrà massa o quina corelació tenen els *no indis* pel cas que flauegi el del dia. El Redactor en cap, per la seva banda, s'assabenta de l'espai aproximat que ocuparan els anuncis, per atemperar-hi l'original o per decidir-se a fer un major o un menor nombre de pàgines. Tota decisió que prengui ha d'ésser encara condicional, puix durant la confecció del periòdic poden venir nous anuncis o nous originals de Redacció amb els quals no comptava, obligant-lo a una nova modificació del pla.

Finalment és donat ja a la impremta tot l'original de primera hora. Mentre esperem que el Director o el Redactor doctrinal donin o enviïn l'article de fons, entrem a la impremta per veure com és repartida la tasca.

A LA IMPREMTA

El diari pot ésser compost a mà o a màquina. Generalment ho és a màquina, fora que circumstàncies especials ho impedeixin. Amb tot, hi ha sempre una secció de caixes per treballs especials o per casos d'avarria. No ens entretindrem a descriure els dos sistemes. Direm tan sols que la composició a mà és feta per medi de lletres i signes solts, que l'obrer ha de *collir* peça per peça de les caixes, les quals són dividides en tants caixetins com signes i lletres poden ésser necessaris a la composició. La composició mecànica té origen en un teclat cada peça del qual correspon a la matriu d'un signe o lletra, que van arreglant-se a mesura que l'obrer toca les tecles fins a formar una ratlla que un home podria llegir en positiu, essent-hi marcats els caràcters en baix relleu. Aquest positiu, sols tocant un resort, serveix per fondre la ratlla negativa, és a dir, per fer apta la composició a l'estampació, car té els caràcters en alt relleu. A l'efecte, cada màquina porta un petit fornec en el qual és fos el metall. En el fornec hi ha una boca que, al moment precís de besar la ratlla matriu, deixa anar en el motlle el metall suficient a la fosa d'una ratlla, restant després obturat automàticament.

De màquines de compondre n'hi ha diversos sistemes. El principi, però, és el mateix en tots.

Tant per la rapidesa com per fer impossible l'empastellament el fet d'ésser cada ratlla d'una sola peça, la composició a màquina pels sistemes *tipograf* o *linotype*—i preferentment per aquest segon, d'una major rapidesa i seguretata—és la més apta per a un diari.

Imaginem una impremta en la qual la composició del text sigui feta a màquina, tenint una secció de caixes per als anuncis i títols. Fora en moments d'anormalitat aquest és el tipus més comú d'impremta de diari.

El Regent, en possessió de la primera remesa d'original, el classifica fent de cada article diverses parts, que superposa en plecs, posant al damunt de tots el de les seccions o articles que, per la bona marxa del treball, hagin d'ésser compaginats primer. Aleshores, entre els mecanògrafs es fan sorts, de manera que a cadascú li correspongui un nombre: u, dos, tres, etc.

El que té l'u, agafa el primer plec, el que té el dos l'immediat i així successivament. Així no hi pot haver raons motivades per les preferències en el repartiment d'originals, puix cada caixista té el que la sort li destina, sigui bo o dolent.

Després d'aqueixa primera remesa, té l'u sempre, no el que l'ha tingut inicialment, sinó el primer que enllesteix la part de tasca repartida. De manera que el fet d'acabar un caixista l'original, li dóna dret a pendre el plec que ocupa a la pila el lloc superior.

Cada mecanògraf, en acabar el seu tros de composició, el deixa al caixista encarregat de lligar-los, posar-hi els títols i treure'n proves per passar al corrector, de qui són preses un cop corregides, per tornar-les als mecanògrafs per tal que les esmenin, passant després al *marbre*.

El *marbre* és un gran taulell de *ferro* que en altre temps solia ésser de *marbre*, i d'aquí li ve el nom.

Sobre el marbre s'arreglaren els paquets de composició, cavalcant cada un en la seva prova, la qual és degudament numerada i retolada per evitar confusions.

I veu's aquí que el marbre es va omplint de paquets i més paquets, que s'ha de procurar que siguin degudament agrupats i classificats, per evitar confusions quan vingui l'hora de fer pàgines.

Mentrestant els caixistes encarregats dels anuncis van component-los i muntant-los, estant en principi encarregat cada un d'ells d'una mena especial. L'un per exemple, fa els de teatres, l'altre les gasetilles de reclam, que exigeixen diversos tipus de lletra, el de més enllà els anuncis enquadrats de *fileteria*, etc., etc., sens perjudici de tots fer de tot el dia que convingui segons parer del *Regent*, o del *Segon*.

La impremta, és en plena activitat. El Regent va distribuint la feina, resolent les pàgines que tenen habitualment una estructura fixa i per les

quals ja té instruccions del Redactor en cap; cada mecanògraf pica seguidament d'una tecla a l'altra; cada caixista munta els seus anuncis, i damunt la taula del corrector s'apilen les proves amb els originals respectius i arreu hom sent els brogits dels motors, els cops secs que assenyalen el moment d'ésser fosa una ratlla i altres mil remors que, apuntant-se, fonent-se, en formen una de sola. Una parada en sec dels treballs de la impremta, us dóna la impressió d'ésser en un vaixell que acaba d'entrar al port i ha aturat les màquines.

I, mentrestant, segueixen venint originals nous: ara és l'article de fons, que per qualsevol motiu ha hagut de retardar-se; ara és el d'un centre oficial, ara el d'un col·laborador fix que no l'ha tingut llest tan aviat com convenia. I el Regent ha d'enginyar-se perquè tot pugui ésser compost, fent passar al davant, encara que hagin vingut més tard, les coses de primordial importància, suspent la composició de l'original de recurs si és que en té de repartit, demanant al Redactor en cap el permís d'ajornar alguns originals de menor categoria o actualitat.

Per això és necessari que, del moment que sigui iniciada la composició del periòdic, el Redactor en cap i el Regent no perdin el contacte d'una manera absoluta, i encara que el Redactor en cap estigui dinant a casa seva, ha d'ésser sempre disposat a aixecar-se per acudir al telèfon i resoldre qualsevol dubte que li sigui consultat pel Regent. El qual, d'altra banda, no ha de tenir el més lleuger escrúpol de cridar-lo, sigui a l'hora que sigui—àdhuc de bella nit quant es tracti de l'edició matinal—sempre que no hi hagi un redactor amb instruccions precises que exerceixi una autoritat delegada pel Redactor en cap, perquè aleshores, si un conflicte es presenta, serà el redactor qui el resolgui o qui demani telefònicament al Redactor en cap la modificació de les instruccions exigida per la dels esdeveniments. El cas és que, de lluny i tot, el Redactor en cap pugui seguir amb la imaginació la marxa dels treballs de confecció del periòdic, per evitar que en la seva absència sigui modificada sense el seu coneixement. No hi ha res que dificulti tan la tasca de compaginació d'un diari com la remesa d'originals imprevistos sense que ho siguin per conducte o amb coneixement del Redactor en cap.

LA REDACCIÓ, A LA TARDA

Durant les hores de la migdiada la Redacció no ha pas estat sola. Essent distints els costums de les diverses autoritats de la població i, per

tant, les hores de rebuda dels periodistes, cada repòrter ha anat portant el seu original en un moment distint, donant-lo directament a la impremta si el Redactor en cap no era present i es tractava d'una tasca normal i fent la mateixa cosa, però avisant-ho telefònicament al Redactor en cap si es tractava d'un esdeveniment imprevist o de transcendència política. Cas aquest darrer, que motiva algunes vegades una comunicació immediata amb el Director o al Redactor doctrinal, per si convé introduir modificacions en els articles que han de constituir la secció de fons.

Pel que venim dient comprendrà el lector la necessitat absoluta d'una perfecta intel·ligència i una gran facilitat de comunicació entre els elements directius del diari. Director, Redactor en cap, Redactor doctrinal, han d'ésser perfectament identificats entre ells i amb la política que representi el periòdic. I l'ideal és que tot el personal, sigui de Redacció, sigui d'Administració, sigui d'Impremta, comparteixi els mateixos ideals, puix hi ha moment que la manca d'una comunitat d'entusiasme és en perjudici greu de l'obra comú. Podrà dir qui no conegui íntimament la marxa d'un diari, que l'entusiasme professional pot suplir la d'entusiasme polític. La experiència m'ha ensenyat que, generalment, solen ésser comuns l'un i l'altre. No sé si aquesta experiència pot ésser elevada a observació general.

El redactor que ha descobert una informació, l'ordenança que va i ve de la Redacció a qualsevol indret on calgui recollir una partida d'original, el mecanògraf que compon un solt o un article, el Regent i els que l'ajuden a compaginar, els estereotipadors i maquinistes, tots haurien d'ésser posseïts de la transcendència de l'obra que aconsegueixen.

Això és tant més necessari, en quant tot sovint cal, per dur a terme una edició, posar-hi una part de voluntat heroica. Perquè els originals s'acumulen, la tasca col·lectiva se n'endarrereix, el diari n'ha de sortir perjudicat. Doncs tothom ha de posar-hi el coll.

Hi ha moments, cap a mitja tarda, que, en veure el feix de paper que hi ha per compondre, apar impossible que pugui arribar a sortir el diari. A la tasca dels redactors s'hi afegeix la dels taquígrafs que van duent el fruit del seu treball de pendre a la Central Telefònica o directament en els aparells del diari, les conferències que els són donades de Madrid o d'altres indrets; a la dels taquígrafs s'hi ajunten els telegrams que vénen de l'estranger, servits els uns directament i els altres per

agències especials com les de telegrafia sense fils; i tot s'ha de classificar, i per cada cosa hi ha d'haver qui posi els títols corresponents i a totes plegades ha de posar l'atenció qui tingui cura de combinar el diari; i a cada moment, fins que l'última pàgina és remesa a l'estereotípi, van presentant-se nous conflictes a resoldre, noves tries a fer perquè no hi hagi esdeveniments d'escassa importància que ocupin un major espai o un millor lloc que altres d'importància primordial.

LA COMPAGINACIÓ, LA ESTEROTÍPIA, EL TIRATGE I EL CORREU

És mitja tarda. Damunt el *marbre* hi ha ja muntades, segons les instruccions rebudes, les pàgines d'estructura més o menys fixa. El personal subaltern de la esterotípi encen la fornal. Mecanògrafs i caixistes segueixen component. Els ajudants del maquinista preparen les bovines de paper, unten els engranatges de la rotativa. En el seu despatx, el Director o el Redactor doctrinal repassen les proves dels treballs que tenen un caràcter polític, mentre el Redactor en cap, fent-se càrrec de totes, i tenint en compte els originals que s'estan component, acaba d'entrellistar la pauta de compaginació.

És aleshores que comença a ésser decidida verament l'estructura del diari, quines coses han de tenir una importància de primer terme, quines han d'ésser col·locades en lloc secundari, quines han d'ésser objecte d'una agrupació o d'un desglossament. Pot presentar-se el cas que la Direcció política cregui convenient valorar dos o més treballs donant-los una importància similar a tots ells. Aleshores el Redactor en cap ha d'enginyar-se per trobar una solució. L'un pot ésser posat, per exemple, a cap de pàgina, a dues columnes; l'altre al mig, com president la pàgina amb un títol ben vistent; el tercer, fent joc amb el primer, al cap de la columna oposada, o bé al centre de la pàgina parella, formant un bloc que ressurti del conjunt.

La compaginació per un diari, té una importància cabdal. Idèntics materials donen, segons sigui la compaginació, resultats completament distints pel que toca a l'interès del diari. De saber col·locar els títols de manera que, en lloc de perjudicar-se, valorin mútuament; de comprendre en quines ocasions poden ésser arreglats uniformement al cap de una pàgina o intercalats amb caps de columna de composició; de posseir l'instint de l'equilibri entre les masses de text, que són com els murs per un edifici, i els títols o subtítols, que ens vénen a constituir els grans

motius ornamentals, en depèn la major o menor atracció del diari per la massa de lectors.

En la compaginació cal tant fugir dels enfarfecs inútils com de les austeritats sense esperit. Hi ha diari en el qual, seguint d'esma un ordre correlatiu de seccions, els materials són abocats a les pàgines, qualsevol que sigui el lloc que ocupin i vinguin els títols on vinguin; hi ha diari que, amb la dèria de fer-ne el contingut sensacional, surt amb títols complicats a totes les notícies o articles. Els de la primera mena són comparables a grans estepes grises sense cap punt d'orientació; els de la segona mena a laberints en els quals l'abundor de decoració fragmentària cansa i enerva. I tant en els uns com en els altres la monotonia és la nota dominant.

La compaginació d'un diari no ha d'ésser mai confiada en absolut al Regent de la impremta, per excel·lent operari que sigui. Per això, vinguada l'hora de compaginar, el Redactor en cap que té consciència del seu deure es constitueix a la impremta i no se'n mou fins que el diari és en màquina. Sots la seva immediata inspiració, els paquets van a passar a les galeres on són muntades les formes de les pàgines. I ara fa canviar un títol, i ara n'afegeix o en suprimeix un altre i ara fa posar en dues o més columnes un treball que, essent destinat a una de les pàgines de preferència, no ha estat enllestit a bona hora i ha d'anar a una de les secundàries, en les quals perdria tota valor si no es trobava medi de fer-lo ressortir.

El Redactor en cap coneix els materials amb què compta la impremta, té l'instint de les mesures de les lletres i de les columnes, recorda quin paquet de composició que ha vist de proves anirà bé per tapar un buit o per evitar una coincidència de títol. En certa manera ve a ésser un tècnic de la impremta, que pot indicar de quin cos i en quina forma vol un sumari, on, com i quan pot ésser trencat un treball a columna per un bloc a columnes diverses, en quines ocasions pot ésser admesa la barreja de diversos tipus i en quins casos cal refusar-la en absolut.

Sols amb un gran instint i un gran coneixement de l'art de compaginar el Redactor en cap pot ésser ben vist pel Regent i pels que l'auxilien en el muntatge de les pàgines. Pensi que si no és així i si no té una gran amor per semblant art, la seva intervenció a la impremta serà, més aviat que una ajuda, una rèmora que pertorbarà indefectiblement la marxa dels treballs.

En canvi, amb una bona intel·ligència entre ell i els compaginadors, el treball esdevé més fàcil i la nerviositat i la febre de les darreres hores més suportables per a tots.

I les formes de les pàgines van enllestint-se i el Redactor en cap va de l'un compaginador a l'altre, consulta el rellotge a cada punt, s'assabenta personalment de l'estat dels treballs en curs de composició, consulta al cap de la esterotípia amb quin temps es veu amb cor de fondre les darreres formes.

Cada pàgina, un cop llesta per part dels compaginadors, passa a la platina de la esterotípia, en la qual és coberta per una mena de cartró humid. Aleshores el cap d'esterotípia, picant amb un respall fort, de mànec, damunt el cartró humid, l'emmotlla a la forma que passa, junt amb ell, sota una premsa en la qual s'asseca. Un cop aconseguit semblant resultat, és tret el cartró i col·locat en un motlle, al qual és abocada la quantitat de metall suficient per reemotllar la pàgina en negatiu, formant un mig cilindre que passarà a la màquina rotativa immediatament.

La màquina rotativa, com sap avui tothom, es pren el paper de la bovina estant, el passa per entre uns corrons en els quals són muntats els motlles de les pàgines, deixant així el diari imprès, que ella mateixa talla, plega i compta, després d'encaixar els diversos fulls si ho exigeix la forma del diari. I tot això ho fa amb una rapidesa vertiginosa, de tren exprés, que és meravella dels mateixos que ho veiem cada dia, amb tot i que moltes vegades encara voldríem que anés més de pressa, puix que la gran angúnia dels que intervenim en la confecció d'un diari i sobretot dels que hi tenim una responsabilitat primordial, és la de les sortides dels correus. Perdre un correu és un disgust professional dels més forts. Per això cada dia, a una hora determinada, el treball de compaginació esdevé quelcom de nerviós, de febrós, de rabiós i tot en determinades circumstàncies; i per temperant que un hom sigui de natural, clou els punys i s'agita anant d'un lloc a l'altre sense treva ni repòs per veure d'aprofitar el major nombre de materials i assegurar la sortida a l'hora marcada. I hi ha petites disputes amb el Regent i els altres compaginadors, que per la seva banda es disputen amb els ajudants o els aprenents perquè no són prou ràpids en tenir preparat el cordill o la interlínia o el paquet de composició que els és demanat.

Per últim és remesa l'última pàgina a l'esterotípia. Totes les mi-

rades de Redactor en cap, Regent i compaginadors que l'ajuden, es dirigeixen d'instint al rellotge.

Ve just però l'hem salvat! fa que ve just, això és indefectible. Tot ve just i tot hi ve cada dia a les darreres hores. Però mentre el correu es salví, tothom somriu, fora l'esterotipador, de qui ara és exigit el seu concurs per guanyar minuts i àdhuc segons.

Finalment somriu l'esterotipador. L'últim motlle és remès als maquinistes, que el passen pel calibrador, el col·loquen al lloc corresponent de la màquina, l'hi collen. Redactor en cap i Regent, si el temps ve prim, no es saben estar d'acostar-se a la màquina, com si la seva presència hagués de salvar-hi alguna cosa.

Ja està?

Ja està!

La màquina rotlla amb gran terratrèmol, els diaris són escopits per ella ràpidament, vertiginosament, fins a tal punt que els encarregats de despatxar el correu — de *fer el correu*, com dèiem en altre lloc — no tenen gairebé prou mans per donar-hi abast. I els veuríeu com posen faixes i fan paquets sots la direcció del seu encarregat, el qual no es dona un punt de repòs, lligant faixes de diaris, encastant-hi etiquetes, classificant-los per assegurar-ne la destinació bona.

Mentrestant el Redactor en cap ha pres el primer diari, el recorre ràpidament, assenyala al Regent el descuit a esmenar per l'altra edició o la solució que hauria hagut de donar-se a una pàgina si no hagués mancat el temps.

I totseguit, totseguit, ell i els altres han d'anar per l'edició següent, amb destí a la qual ja hi ha paquets de quartel·les escrites preparades a punt de composició.

Així és fet un diari i així són fetes les seves edicions successives, que, en algunes capitals, arriben a dotzenes en un dia sol.

J. PUIG I CADAFALCH
Membre de l'Institut i President
de la Mancomunitat de Catalunya

EN PREPARACIÓ

L'ARQUITECTURA ROMÀNICA

PER

J. PUIG I CADAFALCH

Un volum . . . . . 50 cènts.

EN PREPARACIÓ

LA CIÈNCIA DE LA CULTURA

PER

EUGENI D'ORS

Un volum . . . . . 50 cènts.

EUGENI D'ORS
Membre de l'Institut i Director
d'Instrucció pública

EN PREPARACIÓ

L'ANTIGA POESIA CATALANA

PER

JAUME MASSÓ I TORRENTS

JAUME MASSÓ I TORRENTS
Membre de l'Institut

Un volum . . . . . 50 cènts.